

DIRECCIÓ Y ADMINISTRACIÓ: Cadena de Cort, núm. 11.—PALMA.

SUMARI—*El Judici*, (acabament) per Mossen Xesch.—*Parlament*, (acabament) per † Marian Aguiló.—*Amor*, per † Pere Orlandis.—*Las Germanas de Mallorca*, (continuación) por B. J. C.—*Una eixida del Dimoni*, per S. Elviro Más.—Noticies històriques.—Sants y festes.—*Coverbos*, p' el Sen Garroví.—Monument a Cristo Redemptor.—Rebut y agrahit.—Reclam.—Anuncis.

EL JUDICI

(Acabament)

IST el complicat procés de la consciencia, se sentirán els fallos de Jesús, decius, inapelables, comensant per la dreta.

Ninets de pochs anys, que innocents atravessareu la més tendra edat ab tota compostura y duys encara senyada la gracia santificant de la primera comunió, per mans d'àngels rebía les oracoins que repetíau darrera la veu de vostres mares y, les vostres obediencies, desprendiments, temor sant y pràctiques devotes. Aquelles confessions sencilles, plenes de veritat y d'innocencia, aquells dolors de vostra malaltía, aquella besada de amor qu'antes de morir me dareu, purificaren la vostra ànima. Vos regonesch per fills. Vos beneisch. El cel es per voltros.

Donzelles timorates, que retirades y modestes, me preferireu a tot quant el mon vos ofería, consagrareu lo que pot alhagar la vanidat a obres de virtut y beneficencia y m'entregareu per complet vostre cor y ànima. Jo acceptava sacrificis y llàgrimes quant ploraveu debilitats y miseries; jo vos acompanyava en el retiro y vos confortava en vostres mortificacions y penitencies. Aquella joventut humil' candorosa, sufrida, resignada, mereix alabansa. Vos regonesch per filles. El cel es per voltros.

Mares santes, tant cuidadoses de vostre espòs y de vostres infants que foreu alegría, encant y hermosura de la casa; econòmiques, diligents y previsores, meresquereu confiança completa de vostros marits: vigilareu vostros sirvents y a forsa de lliçons y bons exemples, criareu fills, segons sa meua voluntat, perque fossen sa meua gloria y corona. Molt sofríreu! Jo vaig presidir la vida de vostres llars: s'enternía mon cor contemplantvos víctimes de vostros devers ¿com no voleu qu'ara vos regonega? ¡Oh, sí! Jo vos beneisch. El cel es per voltros.

Adan y Eva arrepenitits, Abel assassinat, Set esperança meua, Noè just, Abraham, Isaach, Jacob, Patriarques, Profetes, Apòstols, Màrtirs, Confessors, Monjos, Anacoretas, Savis y Predicadors de les meues doctrines, Reys y Potentats que defensareu el meu nom, escut y banderes, Pares de familia que vestireu vostros fills de santedat y justicia... tots mereixen bendicions, gloria y corona. Veníu. El cel es per voltros.

¡El cel, el cel! repeteix aquella multitud benaventurada; gloria, bendició, virtut, honor y fortaleza a Deu omnipotent y a Jesucrist redentor nostre. ¡El cel, el cel! ¡Ah penitencies venturoses, ah dolces llàgrimes, ah tribulacions estimades, ah creus benehídes! qui diría que vos acompanyás tanta ventura! Victoria, victoria! Ja no sofrírem may més y serem sa part més preciosa del reyne de Deu. Y s'en puja al cel sa creu redentora, s'en pujan els àngels, s'en pujan els benaventurats, s'en puja María Santíssima y es queda el Jutge per sentenciar als condemnats.

Jo som Jesús—exclama—*Ego sum Jesus*. Judas, Anás, Caifás, Herodes, Pilat, escribes, fariseus, legionaris romans, me coneixeu? Tu, que per trenta diners hem vares vendre y hem traíres amb una besada; tu, qui hem judicares

rèu de mort, tu qu' hem vestires de loco, tu qui per respectes humans hem condemnares a creu, tu qu' hem pegares una galtada, voltros que me assotareu, escopireu, coronareu d' espines, jugareu a daus sa meua túnica y m' enclavareu... me conexeu? Era jo un mal factor, seductor, excomunicat? Gentils, ateus, incrèduls, sectaris de tot sistema y escola per mí reprovada, era sa meua religió una tontería, una locura, una política, una superstició, un fanatisme? Responeu!

Pecadors que regoneguereu la verdadera lley y tengueru a gloria mon testament y corríau amb sos adúlter y lladres—*si videbas furem, curuebas cum eo, et cum adulteris portionem tuam ponebas.*—Quantes blasfemies, engans y trames horrenes! quantes paraules impiés, provocadores y embusteres—*os tuum abundavit malitia et lingua tua concinabat dolos.*—Per mermular no teníau fre ni barrera, disfrutaveu fent burla, oprimint y humiliant vostres germans.—*Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, et adversus filium matris tuæ ponebas scandalum.*—Fereu difícils els meus camins, no fereu cas de llágrimes, amenesses y beneficis, entregareu a Satanás moltes ánimes, servireu de pedra d' escándol. Axò fereu y jo callava! *Hoc fecisti et tacui!* Ara 'm teniu devant y vuy que 'm doneu conta.—*Redde rationem.*

¿Qué n' heu fet del batisme? ¿ahon es l' estola d' ignocencia? ¿com gordareu pacte, jurament y promesa? ¿quin profit heu tret dels sacraments y gracies qu' hem costaren tota la meua sanch?

Mirau l' ángel que vos gordava, la creu ahon m' enclavareu, les llagues que m' obrireu y el costat que 'm ferireu—*ecce manus quas confixistis, ecce latus quod pugistis.*—Parlau, defensauvos, justificauvos si poreu—*narra, si quid habes, ut justificeris!*

No negueu vostres iniquitats perque parlaria vostra conciencia acusadora, parlaríen les parets, pedres, carrers y plasses, parlarían flors, arbres y camps, y el sol, lluna y estrelles reproduhiríen escenes de que foren muts testimonis—*lapis de pariete clamabit et lignum respondebit.*

No digueu que les passions eren fortes y voltros dèbils. Tant forts y ressistents foreu pes mal que no hi hagué medi de doblegarvos y per altra part mirau un Venanci de quinze anys, una Aynès y una Eularia de tretze, un Pastor de set y un Llatze de vuytanta.

No vos escuseu amb l' ignorancia. Vos ho heyen, heu sabíau, sentíau remordiments de conciencia, foreu fis de sa llum, nats y nodrits dins ca-meua entre predicacions, bons exemples y práctiques santes: y ni llástima tengueru de mí, cubert d' oprobis, en fam y set, des-

puyat y oprimit, agonisant y mort. No hi ha compassió per qui no se compatí. No hi ha perdó per qui no volgué perdonar.

Oh! qui sap demunt qui caurá la sentencia terrible de maldició eterna!

Porem are corretjir lo passat, rendir el nostro cor, demanar perdó y fent obres, moltes obres de misericordia, preparar els camins de les bendicions y misericordies de Deu.

MOSSEN XESCH.

PARLAMENT (*)

(Acabament)

Sota dels abetás altívols y de les rouredes pirinayques, l' he guaytada fent de pastora, a radòs d' un single, los peus dins els esclops, la filoseta al costat, mitx arraulida baix lo fexuch abrigall ab que 's guardava del alè de les congestes y de les bufades del torch. Mes avall, l' he trobada ab l' ayrosa caputxeta negra y l' espartdenya blanca, resant ab los ulls baxos dins lo fosseret de la sagrera, al peu de la porxada de l' esglesia bisantina... y axís devallant sempre, de l' afrau a la conca, de la ribera a la plana, del camp a la marina, per tot, per tot l' he anada veyent endressada y axerida allá replegant boscalls per les pinedes y garriguelles, o atrafegada en les feynes de la masía; açí bellugant llesta los boxets del cuxí de fer randa, o ajudant a l' espigolada y a la verema. A les fires, riallera y fent l' ull viu; pe 'ls aplechs y festes majors ballant falaguera lo tirabou y les cerdanes.

De territori en territori m' ha vengut a esco metre amorosa, ab la gentilesa de sempre, y sempre ab una gracia novella, acompanyantme llargues estones, y a voltes de sol a sol en mos viatges; y baratantse d' amagat, del cim de les serres partioneres, o al atravessar los rius que xapen les comarques, mes que son preuhat y conegut vestit, alguns no mes de sos joyells antiachs que té en tanta d' abundó per endiumenjarse, segons ella ovira que muden també y cambien los nubollets del cel, les fulles de les arbredes, les refiles dels esbarts d' aucells que hi volatejen, y fins la color de les poncelles que pels márgens la guayten rialleres.

Cosa apar d' encantament pensar com aquella nina que pe 'ls pobles del Rosselló y de Cerdanya me va comparexer ab la cofa blanca, lo cabell ros y els ulls blaus (agabatxant de vegades qualche mot), se va transformant a poch a poch, y sens que hom puga may adonarse'n ben be de sos cambis, en la jovensana de pell bruna, d' abundosa cabellera d' atzabeja, que les grosses agulles d' argent ab tres rodades de pedres lluentes no son prou per subjectar; en la xicota gallarda, d' ulls encara mes negres que sos cabells, que vestida ab la faldilleta curta, encreuhat al davant lo mocador de pita de colors virolades (y barrejant en sa conversa algún vocable de Castella), s' enfila resolta y lleugera dalt de les moreres que rodejen les derrerres fites del regne de Valencia, pera des-

(*) Aquest ha d' esser lo titol de tan valió treball literari, y no el que per descuyt va apareixer en lo sumari del nombre passat. L' autor, qui al cel sia, llegí aquest discurs en lo Consistori dels Jochs Florals de l' any 1867, de que 'n fou president.

pullarne lo fullatge de ses branques; o se n'entra mes enllà, a replegar los dátils ensucrats que cahuen d'aquell bosch meravellós de palmers sarrahins, que per totes parts ombrejen l'africana vila d'Elx, y que per oratjarla sempre, vinclen a tota hora los estelats ventalls de ses paumes verdes.

Y no es exa sola, no, com ja he dit, la terra flayrosa que serveix d'espayós alberch a l'encisadora noya de que us parl. Altra de bellíssima l'in resta que no perilla pas may de perdre, y ahont viu ab tota segurança y afalagament: romanli encara l'antich reyalme de Mallorca... Si trescada tota l'alterosa Catalunya, si corregut lo planer y delitós verger de la morisca Valencia, eus arribau fins al avinent estòl de les Balears que com vaxells eternals carregats de flors y d'emmelats fruyts guarden lo centre de la costa llemosina, lo còr se us axampla al mot primer que hi senti, veyent que no per atravessar les ones haveu exit per ço de la patria catalana. Dalt de sos monts espadats, dalt de ses serres altívoles podeu ovirar y escometre los tres caps blanquinosos del gegantí Montseny, los turons esquerps que formen la corona enmarletada de Monserrat, y girantvos vers garbí, lo putx acimat y ardit del llunyadà Mongó. Entraune dins los fruyterás de ses enclotades comes, seguiu-ne los viaranys de ses valls d'esbalaidora verdor (sia en la quesvulla de les illes germanes), y aviat veurèu passar a la yora la garrida *al-lota* falaguera, que tresca com una dayna aquell paradís. Son trajo ayrós, recordança viva de la poètica Edat mitjana, podrà esser que us sorprenga un xich; mes si posau esment a son dolç parlar, que 's barreja amorós ab l'ambat suau que arriba tot embegut y ple de la flayre dels tarongerals; si escoltau sa veu harmoniosa, son atractivol enrahonar; si esguardau de fit a fit sos ulls, que la blancor del rebosillo clar fa encara mes negres y enlluernadós, notarèu ben aviat que aquella fesomia no us es nova, que l'*al-lota* del honest gambuix, la de la llarga cabellera en amollada trena, la del gipó de satí ab botonades d'or y pedreria que hi dringuen a rengleres, no es altra mes sino la *nina* matexa que ja conexeu; aquella que creyeu haver dexat pel continent, y que ara de nou se us presenta, mes enlestida y engalanada que may, ab joyes que li donen un cert ayre d'antiguitat que l'ennoblexen sens envellirla; ab joyes que us son conegudes y de vostra usança, puix treballades foren per gent catalana, y per açí, gracies a Deu, si be mes escampades, encara vuy en dia s'hi conserven totes ab bon estament.

¿Endevinau, donchs, còm se diu exa nina, exa infanta, exa matrona o mellor exa vagarosa fada, una sola sempre y sempre la matexa, a pesar de la riquesa y abundó de vestits que té pera presentarse? Sabeu còm se anomena exa donzella qu'hem tobat tantes vegades, primer per la patria d'en Cervrí y dels Masdovelles, après per la d'en Ausías March y d'en Johanot Martorell, y adés per la terra d'en Llull y d'en Olesa? ¡Oh si! be prou que la conexeu, puix per tot arreu l'hem guaytada com un símbol viu de juvenesa y d'unitat... ¡Oh si! be prou qu'endevinau qu'exa dolça *nina* se anomena la LLENGUA CATALANA.

Si 'm preguntau còm l'he coneguda entre mitxdels milenars de xamoses noyes, que son les flors mes gentils de la nostra terra, còm l'he descoberta en la varietat de disfresses que pren pa-

ssant d'encontrada a encontrada, vos respondré que be fa de bon conixer... Per tot arreu m'ha arribat al cor lo ressò de sa veu aymada. Per totes les afraus m'ha enrahonat ab les matexes paraules y ab los matexos adagis. Per tots los endrets mes allunyats de nostra patria m'ha donat per immortal penyora de sa unitat, de sa noblesa, y de sa forta vida, uns matexos cants populars y unes rondalles matexes. Per tot, per tot m'ha parlat lo *catalá del que ara es parla*, lo mateix catalanesch talment que han sabut *escriure* los autors mes triats de nostra literatura, desde lo rey en Jaume el Conqueridor fin a n' Aribau.

No' n dupteu pas de que es ella la llengua catalana; puix a cada aparició de aquexa nina l'he mirada y rehullada ben be, y sempre he notat que en mitx del front tenia una ruentor semblant a la color de la púrpra, atravessada per una ralla clarejant. ¿Y sabeu per què? Perque en son front y en sos polsos conserva encara la vermellor y lo sech resplandent que li 'n dexaren la corona de comtesa y les tres coronas de regina, de perpetual anomenada, que dugué per espay de tants de setgles.

Y ¿còm no l'haviam de conixer a la llengua nostra materna, a la llengua feta aposta per nosaltres, llavorada a imatge y semblança nostra, a la llengua que fa mil anys anam ablanint ab l'alè de la nostra ànima, y repastant ab lo foch de les passions pera emmotllarla a la nostra fesomia y fin a la nostra historia?...

Y ¿còm no t'haviam de regonexer, llengua amantissima del nostre cor, si fa ja tant temps que podem dir que tu, lo que d'una altra nina mártir, pariona de la nostra Eularia santa, deya un Pare de l'Esglesia: «¿Veyeu, veyeu exa tendra infanta «malestruga en mans de sos butxins, com una «petita canya que un fibló de vent ajau? Donchs «en temps esdevinador se dirá d'ella, qu'es tro- «bada pus forta e pus ferma que aquells qui la «flagellen; e pus alta e pus noble que aquells prin- «ceps armats qui l'han tan mal jutjada; e pus «digna e pus gloriosa que aquells qui l'han bes- «cantada, qui l'han escarnida, qui han resolt «lliurarla endogalada a inich torment... a mor afrontosa . . . . .

Salut, donchs, novells y agosarats trobadors de la llengua catalana, que per enaltir y galejar la nostra dolça *verge* empreneu, plens de fe, exos misteriosos viatges que se 'n diuen *inspiracions*, esguardant de fit a fit ab ulls d'áliga eix estel diví, ovirat sols per vosaltres, que se anomena l'*ideal*. Seguiu-ne sens empatx sa claror puríssima, ab seny estudiatiu, ab cor escalfat, ab fantasia voladora e inflamada fins a escriure vostres noms en les fulles del cimanol sagrat que 's gronxa gloriosament amunt, amunt, dalt de tot del arbre setglar de nostra llengua benvolguda!

Salut encara a tots vosaltres, los que açí us aplegau cada any ab mes dalé, pera saberne les noves que 's trobadors nos porten ab sos poètics viatges, d'exa terra desconeguda, d'eix mon de la bellesa eternal, qu'ells y no mes guayten, y d'hont ells avuy misteriosament arriben. Aviat vos gaudirèu ab los tresors de poesia que han conquerit y van a escampar davant vosaltres: aviat vos delitarèu ab los cantichs maravellosos qu'han trobat en llurs romiatges. Escoltaulos, y honrau y rebeu ab picaments de mans a sos autors, que son los batallers victoriosos que enguany

nos dona exa host triada y coratjosa, que defensa
ab tanta de valentía la deslliurança, lo gloriós
enaltiment de la llengua catalana.

† MARIAN AGUILÓ

AMOR

I

Alens de primavera,
cantars y llum;
les roses exhalavan
més dols perfum.

Fugint l' hivern, se 'n duya
sos vels de dol,
y dins un cel puríssim
brillava 'l sol.

Ombrívols arbredes,
blanchs jasemins;
vergers eran les serres,
les valls jardins.

Remoreig d' aygues pures,
dolsor de mel;
p' en terra se sentien
cansons del cel.

Llavors diguí a la terra
y a lo cel blau:
¿Per que us vestiu de festa?
¿per que cantau?

Y els perfumats oratjes
dins la verdor
rient me responien:
—¡Amor!... ¡Amor!...

II

Sentint laments y quexes
mirí 'l meu cor.
Quant pens lo que semblava,
tremol de por:

náufrech de nit que troba
l' abisme ubert,
donzella abandonada
per el desert,

entre befa y cadenes
vensut capdill,
mareta viuda y jove
plorant son fill,

pentaxar d' agonía,
suplici etern,
dolor sens esperansa,
turments d' infern....

Llavors diguí a la terra
y a lo cel blau:
—¿Per que mon cor s' esbrella
quant tots cantau?

Y adins les aygues pures
veus de tristor
plorant me responien:
—¡Amor!... ¡Amor!

† PERE ORLANDIS

25 Setembre 1894.

Las Germanías de Mallorca

(Continuación)

PUESTO Crespí al frente del levantamiento popular, se asoció para darle dirección determinada á algunos artesanos, que recibieron el nombre de *electos*. (1)

Formalizado ya el movimiento y jurada por el pueblo la Germanía, entraron las mallorquines en inteligencia con los gremios valencianos, á quienes enviaron sus embajadas en demanda de instrucciones; que de buen grado y con gran entusiasmo dieron los de Valencia, y ¡ojalá! que que no se sujetaran tanto á ellas los isleños, como veremos lo hicieron.

No quedó el fuego de los agermanados localizado en la Capital, antes bien con singular violencia se propagó por toda la isla, debiendo concederse *el honor* de ser la primera en entrar en pactos, á la villa de Binisalem. Después, en un tiempo relativamente corto, villa por villa, así las más importantes como las de menor entidad, todas ó casi todas se pusieron de acuerdo con los revoltosos de la Ciudad.

Al entretanto, se repetían casi diariamente las revoltinas, ya contra los jurados, ó contra el Virrey, (2) quien no atreviéndose de momento á emplear medidas demasiado enérgicas, se vió muy pronto falto de prestigio y *de fuerzas*, "para hacer frente á aquella verdadera revolución," (3) Cuales serían las violencias y los desmanes que contra el Virrey se cometerían, evidentemente lo prueban el acto de deponerle por sí y ante sí, Crespí y los suyos, y la retirada del primero á Ibiza, bien fuese por decisión propia, bien impedido por los mismos jurados. Quedó como subdelegado del Virrey, ejerciendo el mando, el baile general, mossen Pedro de Pachs, que desempeñaba á la sazón la alcaldía de Bellver. (4)

II

Con la vuelta de los comisionados que á Valencia habían marchado, acabóse de fijar la constitución de la Germanía.

En *memoria* (?) de Jesucristo y sus Apóstoles, eligieron los gremios trece individuos que constituyeron, el Consejo de gobierno del alzamiento, presididos por de pronto por Juan Crespí. De este Consejo salían los enviados á los pueblos para predicar la Germanía. (5) Funcionaba, no obstante, la *Trecena*, con entera independencia de las autoridades forales.

Así las cosas, una vez jurada la *Hermandad* por los comisionados de los pueblos, y fundado en ellos Consejos revolucionarios, organismos que

(1) Nótese aquí, que los *electos*, no componían aún el Consejo de la *Trecena*, de que después hablaremos.

(2) Quadrado. Dis. cit. pag 9.

(3) Fernández Gerrero. loc. cit.

(4) Téngase presente que si nos abstenemos de relatar hechos verdaderamente indispensables en la historia de las Germanías, como son la exhumación y quema del cadáver de Agustín Seralta, acción vandálica y sacrilega, que por sí sola bastaría para manchar la causa del pueblo; así como también omitimos hacer mención de las causas de ciertos acontecimientos, no es por otro motivo que por disponer de muy poco espacio, dada la índole de MALLORCA DOMINICAL y además, porque no cojen dentro del reducido marco de un *Resúmen* sumarisimo; que otra cosa no es el presente trabajo.

(5) Vide, Informacions judiciales etc. números 138 y 967.

obedecían en un todo á la *Trecena*, creció hasta lo indecible la audacia del pueblo amotinado, que á vueltas de cometer mil desafueros y tropelias, no ya desobedecía, pisoteaba la Autoridad, llamábase Jurado, ó bien Lugarteniente. Donosa prueba de lo que llevamos dicho, dió la plebe, en el sangriento asalto al castillo de Bellver.

Era el 29 de Julio de 1522. Algunos días antes, se venía repitiendo y propalando la especie de que en el Castillo de Bellver conspiraban los nobles, acerca del modo de dar el golpe de muerte á la Germania, y añadíase que el Lugarteniente Pachs, estaba al tanto de la trama y convenía en ella.

En el citado día, subieron al castillo algunos enviados de la *Trecena*, con el objeto de intimar al alcaide que entregase la gente que allá estaba escondida para realizar el plan tramado. Dar Pedro de Pachs, la más rotunda negativa á tan vil petición y verse en el bosque de Bellver hormiguar una gran muchedumbre motinesca y tumultuaria, fué obra de un momento. Recias y bravas fueron así la embestida como la defensa, empero, á los más, hubieron de ceder los menos; tomando por asalto los revoltosos la fortaleza y degollando á cuantos encontraron dentro. No satisfecha todavía la sañuda ferocidad de aquellos foragidos, la emprendieron, al atardecer de vuelta de Bellver, con una piadosa procesión que en demanda de misericordia á Dios, habían organizado algunos virtuosos clérigos y fieles. (1)

Si á estas salvajadas, unimos el escandaloso tumulto de la Lonja contra los neutrales notarios y mercaderes, (2) y la pérdida de esperanzas de sometimiento que algunos individuos principales de la *Trecena* habían acariciado, podrá explicarse el decaído estado de ánimo en que, á estas alturas se presenta el Instador Juan Crespí. A buen seguro que este infortunado menestral nunca creyó que sus pravas enseñanzas é incitaciones fueran fecundas en hechos tan sobremanera violentos, así es, que la vacilación y el desaliento se apoderaron de su espíritu, dando lugar á que la plebe soliviantada se conjurase contra él, y á que el funesto bonetero Juanot Colom, arrancase de sus manos la enseña de la Germania.

Juan Crespí fué alevosamente asesinado en la torre del Angel, del palacio de la Almudaina, donde cargado de cadenas le pusieron sus mismos secuaces; villana acción, que no tuvo reparo en cometer el sanguinario Francisco Colóm, hermano del nuevo Instador. (3)

(Continuará)

B. J. C.

(1) Vide, Quadrado, Historia pág. 365.

(2) Es de advertir que no todos los oficios juraron la Germania. Así lo nota el Sr. Quadrado en su obra tan amenudo citada.

(3) De buen grado transcribiríamos en este lugar el romance "Els dos Juanots" en el cual con pluma é inspiración inimitables, cuenta el laureado Sr. Casasnovas y Mir, el vil asesinato de Crespí, pero la brevedad del espacio disponible nos prohíbe detenernos demasiado; no obstante, aún á trueque de poner en aprietos al bondadoso Director de esta Revista, ofrecemos al lector para que pueda saborearlas, las siguientes bellísimas estrofas:

En Juan está a la porta,
en Francesch alsa al punyal,
la llum s'apaga en la cambra,
un cós se sent redolar,
un gemech del qui agonisa
y una glopada de sanch.
P' el finestró de la torre
una fúria treu el cap,
y un llamp corre y l'illumina
mentres diu "ja m'he venjat."

Una eixida del Dimoni (*)

Lo qu' es aquell día si que porém dir qu' hey estava de gayta y bon humor el diable. S' era axecat dematinet y com estava de bona lluna li passá per sa tudossa es fer una volteta pel mon y veure de passada, com li manetjava els negocis la seua caterfa de subordinats y ministros que, per desgracia nostra, per tot arreu te escampats. Y vaja si hey quedá content y satisfet quant ve lo ben arregladet que l' hey tenian y que tot li anava en popa. Ja ho crech; ¡com no havia de estar alegre com unes castanyetes, si tot heu trobava molt ben duyt, ben preparadet y a punt de pastora mia?

Per tot destriava els fruits enmatzinats de la mala llavó qu' havia feta escampar, que 's presentaven a la vista menjivols y assahonats, y per hontsevuya veyá qui se destexinava com milló sabia, per tenirló content. Vé a ses autoridats y gent de govern tan somesa als seus peus que se feyen trossos per humillá y fer mal be l' Esglesia, la seua enemiga. Be veyá el diable que poría quedar ben tranquil pels racons del infern, mans fentes o fregantlessé de gust, dexant fe totsols el mon y la carn.

Ab axò pensava el diable, quant se topá ab una senyora de qui fa fé, molt estufada y orgullosa, qui havia nom *Ciencia*, acompañada d' homos de tot estament que li feyen la cort y a qui los engañava ella com a xinos, donantlos gat per llebra, quant no pegavan qualque tropessada qu' alsava terreta y los feya veure ses estrelles.

Llavó ne repará un' altre, anomenada *Literatura*, que, com qui no serne res, anava escampant per hont passava un veneno molt fi, embolicat ab fuyes de noveles, poesías, folletins de tota casta y coló, y demás carro portal il·lustrat. Aquesta dava sa ma a un jove ja enveit qu' havia nom *Teatro*, que no havían de demanar de qui era fiy, porque qui veyá una veyá s' altre, tant s' assemblavan, si be an el diable li paregué més tayat de lluna es fiy que sa mare, porque anava servint a tothom qu' en volía, una salsa picant que deya menjaumé, aguiada ab unes *verdures* molt fresques, sensa planyer gens ni mica sa *carn* que la servía molt abundant, tenre y manjívola.

Caminant, caminant passá per devant uns mostradors, hont hi havia exposats molts de llibres y revistes d' autors que li eran prou coneguts. Mentres los se mirava de prim conte, sentí dedins renou de máquines, y curiós éll, com no n' hi ha altre baix de la capa de Deu, guayta y veu sa *prempsa* qu' estava suant se llet de s' enconá, per no poder dar bast a tants de periodichs y llibres com li havian encomenats, quals escrits el mateix diable havia fets concebre, si be encare los hi havien aumentats y corretgits d' una manera qu' éll mateix s' en feya creus, (y axò que no les pot veure); de lo que n' estava sumament agrahit, com es de suposá.

Cent veus baix de l' Almudayna
responen ab un sol clam:
"¡Visca en Colóm! ¡Visca! ¡Visca!
¡Muyra en Crespí mascarats!" (a)

(a) Daban el nombre de *mascarats* á los que no havian aceptado la *quitación*, y cuyas casas eran tiznadas para que fuesen conocidas de todos.

(*) Aquest trabay fou lletgit per son autor en la vetlada literari-musical que celebrá el Cercle Católich d' Inca día 17 del passat.

Tot content y xalest, anava trescant plasses y carrers quant repará al seu enfront un gran edifici demunt cual portal d'un gust molt artístich y relligiós si veyá una hermosa imatge de la Mare de Deu, per lo que sospitá si seria una Esglesia. De tot d'una se fe una mica de pó, pero vehent qu'entre la gent qu'hi entrava hi havia molts de coneguts seus y amichs corals, s'arriscá a entrar-hí; y ab sa coua arrufada y mig d'amagat ja li ha estret per endins, fugint de ses piques per por de qualque escarpida d'aygo benehida que l'entebanava, y girant s'esquena a l'altá major ahont hi havia una gran creu que li feya mal d'uy y no la poria veure.

Anava escudrinyant tot quant allá dins passava y assuxí veu un senyó molt sèrio y devot que prenint aygo beneida fe la senyal de la creu tan ben feta qu'el fe caure en terra, pegant tan forta caparrotada a un cantó d'una capella, ahont s'havia mig arredossat, que ses dues banyes li quedaren aficades dins sa paret una bona estona fins que a la fi esperonetjant, esperonetjant pogué treurerles altre volta. No seguí del tot, ja cercava portal per fugí, quant repará de coua d'uy un estol de jovent qu'entrava fent bojiot; prengueren també aygo beneida, o feren com que prenderné, y descrigueren ab sa ma per devant sa cara una partida de signes no geometrìchs, verbo escarabats, qu'el tornaren possá de bon humor y li feren dir per sí mateix:—Ell aquestes creus no son de ses qu'en fan pó; jo també en se fer d'aquestes. Encoratjat ab aquest fet, estigué un poch més fent es ronsero per allá y pogué veure a tants qu'estavan distrets voluntariament, y a molts que apar no sabessin hont se trobavan; els homos que s'ajonollavan com a fent jutipiris, ses dones ab so llibre ubert mirant per altres parts, com es lloch dels *pollos* o sa veynada qu'anava de moda, o reparant na fulana ab en mengano, y... altres coses que li feren exclamar, mentres s'en anava més content qu'un Pasco:—vaja, vaja, que per tot pareix qu'es canostrá.

Torná a dar voltes per carrers y més carrers, y tan embadalit anava vehent estés per tot arreu son reynat de desorde e injusticia, sa virtut escarnida y triufants el vici y el llibertinatje, que no reparant lo dolent des pis per hont passava, pegá de falondres dins un bassiot de fanch, posantsé fet un Llatze. Tot cremat per aquesta feta, la seua bona estrella s'hagués eclipsada si no li surt a l'ajuda un dimonió de punt en aquell barri, qui fou el qui pagá el *pato*, perque creguent el diable que sa dexadés y mala urbanisació d'aquells carrers eran degudes a ses seues poques manyes, li pegá tal sucada qu'el fe ballá de capoll una bona estona. Després aquest pobret subordinat posá en termes a son senyó de qu'alló, lo mal arreglat dels carrers, estava fet en dret seny, y li esplicá que axí com éll hi havia pegat de cap y s'havia ulsurat tot, de sa matexa manera s'hi enfadan els homos, principalment els pobres trabayadors, y llavó fletoman y malahiexen contra sa clase rica, cuals carruatjes los esquitxan quant passen corrensos ab sos senyós dedins, y per aquí comensa s'odi que tenen els trabayadors a sa clase acomodada y a voltes s'avorriment dels richs en vers dels pobres, y d'aquí ses folgues, renou y seregata per llarch que tan bons fruits mos están donant. Convenent el diable ab aquest rasonament y apenadintsé ja de lo pronte qu'havia estat al castigar son subordinat, li allisá un poch es pel y pegantli copets demunt s'espata li deya:—Bon sirvent;

com se coneix qu'estudiaries a sa meua escola; per lo que veig els dexebles surten més aprofitats qu'es mestre. Qui heu hagués hagut de dir, treurerne partit d'una cosa tan insignificant!

Animat es dexeble per s'adulació des mestre torná pendre sa paraula dihent:—Es ben segú, mon mestre, qu'aquesta desunió y aquest bordell qu'hem armat entre els pobres y richs, es lo que mos dona més bon conte en aquest temps que mos trobám, y per axò en *Banyeta curta* (un altre dimonió qu'estava de punt a un carrer veynat,) está tot retjirat y no sab que fer perque a una casa des seu barri alguns trabayadors, gent de pau, y homos de be a carta cabal, que no s'empatxan de romansos han compost una nova societat qu'anomenen *Cercle d'obrers catòlichs*, cual objecte es unir-se y assistir-se ab verdadera germanor per desfermos a noltros sa potranca, y lo pitjó que diuen que de cada día n'hi ha de noves; éll me demaná que feria en es seu lloch, y jo no vaig saber que dirli.

—Fosca d'auga, li digué es mestre, devegades sou tant curs de gambals que vos negau dins un buyol d'aygo.

—Axí com vos, li reprengué es dexeble, vos negaveu dins aquest bassiot.

—Tens rahó, va seguí es mestre, axò deu esser perque no sabém nadar, ¡com están tan acostumats a n'es foch y no conexém s'aygo!... Pero dexém anar ses berbes. Aquests Cercles de que'm parlas no conseguiran res mentres no los dexeu alçá xella; y aniran de redolóns si procurau qu'els pobres se quedin totsolts, perque ells no tenen recursos y no poren res, y per axò feys veure als senyors que fan un papé trist es posarse ab ells y axí crehismé, no hi ha que tenirlos por, tot será fum de formatjada.

Com sa nit s'anava acostant se despedí d'aquell dimonió, encarregantli que servás es llum dret, y posantsé ses comes al coll prengué els atapíns cap a l'infern.

Un que l'hagués vist es matí quant comensava sa volta, tan alegre y satisfet al veurel ara tan serio, trist y concirós, hauria dit que n'hi havien feta cualcuna. Era que pensava en sos Cercles catòlichs y entre sí mateix deya:—sens fiarme de ningú, jo mateix m'encarregaré d'ells y procuraré que n'hi haja que fassin cabra coxa, que s'orgull d'uns repari el *que dirán* dels altres si s'atraquen a tals centres, qu'els qui los haurían de protegír moral y materialment fassin oreyes de consul, qu'els qui deurían ser socis o protectors sembrin s'indiferencia preguntant: ¿perqué servexen? ¿que fan? per dir després que... no poren aná envant; y axí, ja hu crech, els socis, pobres en número y en recursos, no se podrán remaná, no podrán doná senyal de vida y morirán anémichs y per consumpeió.

¿Qu'heu sentiu, concurrents anit al Cercle d'Inca? El mateix diable vol destruhí aquests centres tan utils y benéfichs en el temps que correm; sa lluyta ja está comensada y per vencer es necessari es sacrifici d'uns y altres.

Vaja, idò, Catòlichs, a gonyá s'ha dit. ¡Muyra Lucifer y viscan els Cercles Catòlichs!

¡¡Viscan els socis y protectors del Cercle Catòlich d'Inca!!

NOTICIES HISTÓRIQUES

Any 1623.—A Palma dia 5 de Decembre, passá d'aquesta a millor vida, D. Fr. Simó Bauzá, natural de dita ciutat; qui de sencill relligiós de l'Orde de Predicadors, fonch elevat a l'alta dignitat de Bisbe de Mallorca, qual diòcessis governá ab zel vertaderament apostòlich, mostrant en tots sos actes, l'humildat qu'havía apresada baix la Direcció de Sant Lluís Beltrán y el més viu interés per la salvació de les ànimes, les que nodria desd'el púlpit predicant més ab les obres qu'ab les paraules, fentse un tot per tots; y especialment p'els pobres en profit dels qui vené totes ses alhaques, de modo que, después de mort sols li trobaren *un real*, uns cilicis y uns habits vells.

SANTS Y FESTES

DE LA PRESENT SETMANA

- Dia 2.—Dilluns.—Sta. Bibiana, vg. y mr.
- Dia 3.—Dimars.—S. Francesch Javer, cfr.
- Dia 4.—Dimecres.—Sta. Bárbara, vg y mr.
- Dia 5.—Dijous.—S. Sabas, abat.
- Dia 6.—Divenres.—S. Nicolau de Bari, arcabisbe. (*Dejuni*)
- Dia 7.—Dissapte.—S. Ambrós, bisbe y dr. (*Dejuni*)
- Dia 8.—*Diumenje*.—*La Puríssima Concepció de Ntra Sra.*

COVERBOS

Dos ninets surten un'horabaixa de la parròquia, acabada ja la doctrina. El més petit diu a s'altre, ben sèrio:

—El senyor Vicari nos ha dit que Deu está per tot; ¿com pot ser això, si no 'l veim may? ¿Qué hi dius tu?

—Mira: t'ho faré *veure* ab un exemplet, va di el mes gran. Figuret un tassó d'aygo, ahont hi tiran, devant tú, un trossét de sucre. Quant ja está ben fus, ¿que veus el sucre?

—No; però sé que n'hi han posat.

—Está bé; y endemés aquest sucre de dins es tassó está ben mesclat ab tota l'aygo ¿no 's ve? Lo mateix, idò, ni empren, digamho així, ab Deu, qui está per tot, maldement no 'l vejém.

—Are heu *monprench*.

* * *

Dins les sales d'un hospital un ferit digué a s'altre, qui jeya an el seu costat:

—*Hombre*, s'altre dia, ascoltant com qui no n'es sa conversa dels metjes, vaig sentir *cosa*, y de llevoneses ençá no acab de estar del tot a pler. No fiém gayre, no, de curarnos. Lo qu'es jo, ja estich mig *consentit* d'anarmen prést cap an el cementèri.

—¿Y això?—contestá s'altre, tot retgirat y aixecantse en pes del llit,—¿que heu dius de ver, o vas de vèrbes?

—*Hombre*, ell no 's cosa de riure; vaig sentir que deyan baix-baix que ja era vengut, *demunt els diaris*, que 's govern de Madrit, per llevar gastos, volia suprimir *curas*.

—¿Bona la mos farán, si are tancan els hospitals! Y els pobres ¿ahont haurán d'anar llevoneses a cercar remeys, si no ténen a ca-seua *sistènsi*, ni *doblés* per medicines, ni sisquiera per anar a plassa? ¿Que s'han de morir com a rates?

—¿Ell per ventura no 's mes qu'una mentida dels diaris, per *alsurá* la gent! ¡A vegades s'*encascan* qualsevòl cosa, perque no saben qu'han de dir, per embrutá tot es papé!

—Ydò ¡ja heu veurém, en esser cuyt!

—¿Ell an'es *remato* serían ben molts els qui passarian per llòch estret. ¿Que no 's ve?

EL SEN GARROVÍ

HOMENATJE A CRISTO REDEMPTOR

que per commemorar el comensament del sigle XX, li consagra la ciutat d'Inca erigint una Creu monumental dalt el puig Lo MINYÓ, vehinat del de Sta. Magdalena.

La suscripció uberta per lo Rnd. Mossen Guillel Pujades y l'Honor Miquel Durán, en dita ciutat, pujava dia 23 de Novembre 580'07 pessetes.

MALLORCA DOMINICAL, iniciadora del projecte, ha rebut fins ara los sigüents donatius:

	<i>Pessetes</i>
<i>Suma anterior.</i>	231'95
P.P. Agustins de Palma.	2'50
Mossen Nicolau Bonnin, pre.	1'00
» M. F., pre.	1'00
Donya Francisca Simó Vda. Virenque, per valor de dos <i>clichés</i> y sis fotografies dobles, del modelo del monument	16'00
Don Jaume Planas	1'00
» Jaume Pomar.	0'25
<i>Suma.</i>	253'70

Nota.—Rebrán donatius:

El Director d'aquest setmanari, Muntaner, 10.
L'Administrador e impressor, Cadena 11.

La Farmacia de D. Francisco Antig Izaguirre, Colón, 34, en quals mostradors se pot veure exposat el projecte.

Lo nostro Ilm. Sr. Bisbe, s'ha dignat concedir 40 dies d'indulgencia als feèls que contribuirán ab alguna almoyna o treball a l'erecció de dit monument, primer y únich, en son gènero, qu'els catòlichs alsan dins Mallorca.

REBUT Y AGRAHIT

—Del *Ateneo Literario y Artístico de Madrid* (acompanyat d'un B. L. M. del Dr. del Institut Balear).—Información promovida por la secció de Ciencias morales y políticas, en el curso de 1901 á 1092.—Circular y cuestionario.

—De *La Constancia Musical*; invitació per assistir a la festa relligiosa dedicada a Santa Cecilia, en San Felip Neri, diumenje passat.

—De la *Cámara Agrícola Balear* lo nomenament del Director d'aquest setmanari, de vocal de la Comissió de propaganda, de la próxima *Exposició Balear*.

RECLAM

La Cruz del solemne homenaje á Cristo Redemptor En las iglesias.

Cridám l'atenció dels Rvnds. Sacerdots, Ecònoms y Párrocos y demás encarregats d'esglesias y Oratoris de Mallorca, sobre lo anunci de sa venda a Barcelona, que hem llegit en lo núm. 28 del *Boletín Oficial* del Bisbat de Mallorca, de dia 22 del próp passat.

Sos prèus son: 6'25—9'25—10'25 y 11'25 pessetas, segons la classe de material. (*)

El nostro Director, desde el Janer d'enguany en té d'encarregades al de la fàbrica de porcellana «*La Roqueta*» qui les té a punt de posar en venta; y segurament sortiran més barato.

(*) Dicigirse á D. Miguel Casals, Librería y Tipografía Católica, calle del Pino, 5, Barcelona.

GRAN TALLER DE ESCULTURA RELIGIOSA DE JOSÉ QUIXAL

56—Villarroel—56 —*— BARCELONA

Especialidad en imágenes de madera para el culto católico. En dicho acreditado taller se trabaja indistintamente el bronce, mármol, piedra y madera, construyéndose la estatuaria monumental, todo de un gusto verdaderamente artístico y en condiciones sumamente económicas.—Se remiten gratis, nota de precios, presupuestos y dibujos.

Ventas al por mayor y menor.—Solicita representantes

LA ROQUETA

DE D. PERE A. CETRE
Fábrica de tota classe de cerámiques artístiques y de retjoles vernisades y altres objectes ornamentaris y de profit per la construcció d edificis.—Despatx, carrer de San Miquel.

PLANS Y PROYECTES

D'ARQUITECTURA RELIGIOSA
BARTOMEU FERRÁ, Mestre d'Obres
Carré de Muntaner—10—estudi

Grandes Almacenes SAN JOSÉ

—*— BRONDO esquina BORNE *—

* * NUEVO SURTIDO en telas para capas * *
CAPAS confeccionadas. CAMISERÍA.
VESTIDOS paño corte . . . 4'00 Ptas. GÉNEROS de punto.
" franela. . . . 2'50 " PAÑOLERÍA y géneros negros.

LA CASA QUE VENDE MAS BARATO

FÁBRICA ANTIGA DE GAS

Sa que mos dugué sa millora d' aquesta llum tan cómoda y neta.

Sa que l' any 1857 triunfá dels seus competidors á sa subasta, porque va fé una rebaixa en el preu de s' alumbrat públich, que aventatjava emb' un 23 per cent s' oferta que els altres feyan.

Y sempre ha cumplit tots els seus compromisos.

Sa que en 40 anys may meresqué de s' Ajuntament sa més petita amonestació.

Y conta ab sos més principals centres de consúm.

Y de cada día reb mostres de simpatía des públich.

Sa que ven es gas mes barato y ofereix mes ventatjes als seus parroquians.

OFICINAS: Portella, 16.

Gran Almacén de Pañería

SASTRERÍA Y NOVEDADES DE

Bartolomé Gumbau é Hijos S. en Cta.

Jaime II números 87, 89, 91, 93 y Escursach 16 y 18—FRENTE AL BANCO DE ESPAÑA

Completos y variados surtidos en todos los artículos tanto del país como del extranjero.

Sastrería para Militares y señores Sacerdotes

Secciones especiales.—Gran colección en damascos, tapicerías, cíngulos, albas y galones.—Espléndido surtido en artículos negros de luto para Señora.